

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л.С. Основы дефектологии / Л.С. Выготский. – СПб. : Изд-во «Лань», 2003. – 656 с.
2. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Синергетика : нелинейность времени и ландшафты коэволюции / Е.Н.Князева, С.П. Курдюмов. – М. : Комкнига, 2007. – 272 с.
3. Цикин В.А., Брижатый А.В. Синергетика и образование : новые подходы : [монография]. / В.А.Цикин, А.В.Брижатый. – Сумы : СумГПУ, 2005. – 276 с.
4. Опанасюк А.С. Сучасна фізична картина світу : навч. посібник / А.С. Опанасюк. – Суми : Вид-во СумДУ, 2005. – Ч. 1, 2. – 223 с.

УДК 376-056.36:37.018.32

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, У ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДАХ

Коган О.В.

кандидат педагогічних наук, доцент
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

У статті висвітлені питання соціально-педагогічної підтримки розумово відсталих дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у інтернатних закладах. Визначено чинники, що впливають на розвиток даної категорії дітей та обґрунтовано програму щодо оптимізації з соціального супроводу.

В статье рассматриваются вопросы социально-педагогической поддержки умственно отсталых детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей в интернатных учреждениях. Определены причины, которые влияют на развитие данной категории детей, разработано программу оптимизации их социального сопровождения.

The article, deals with a problem of increasing effectiveness of social adaptation of orphans with mental disorders.

Ключові слова: діти-сироти, розумова відсталість, соціально-педагогічна підтримка, психічна депривація.

Ключевые слова: дети-сироты, умственная отсталость, социально-педагогическая поддержка, психическая депривация.

Key words: orphan, mental disorders, social support, deprivation.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства гостро стає питання про підвищення ефективності адаптації і подальшої інтеграції дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що виховуються та проживають у інтернатних закладах.

Відомо, що стан виховання дітей-сиріт у інтернатних закладах в силу різних причин не в змозі ефективно вирішувати проблему соціальної адаптації сиріт, особливо тих, що мають відхилення у розвитку.

Дослідження вітчизняних та закордонних науковців доводять, що у розвитку дітей-сиріт є ряд специфічних особливостей, що характеризуються низьким рівнем міжособистісних відносин, недорозвитком мовлення, пізнавальної сфери, специфічними проявами емоційно-вольової сфери. Внаслідок дефіциту спілкування і відсутності сімейних традицій у дітей не формуються стійке позитивне самовідчуття та активна позиція до оточуючого світу, навички сумісних дій, пізнавальні дії у дітей-сиріт ситуативні, відсутня пізнавальна ініціатива.

Так чеські вчені Й.Ланшгмейер та З.Машейчик ввели в обіг термін психічна депривація, що визначається відсутністю або недостатньою кількістю стимулів, що є необхідними для нормального психічного розвитку дитини: стимули сенсорні, когнітивні та соціальні. Серед чинників ризику виникнення деприваційної ситуації науковці назвали перебування дітей в закладах закритого типу, до яких відносяться і інтернатні заклади.

За даними І.А.Коробейникова та В.М.Слуцкого, діти що виховуються в інтернатних закладах по ряду субтекстів відстають від дітей, що виховуються у сім'ї.

Цікавим у цих дослідженнях є порівняння інтелектуального розвитку дітей-сиріт з нормальним інтелектом і дітей з легкою ступеню розумової відсталості, що виховуються у сім'ях. Діти, що виховувались у

сім'ях за деякими показниками випереджали у розвитку дітей, що виховувались у інтернатах. Причину науковці бачать у дефіциті адекватних середовищних умов розвитку дітей у інтернатах, недостатності повноцінних соціальних зв'язків, що в подальшому впливає на рівень їх соціальної адаптації.

І.А.Крижановська доводить, що психічна депривація у ранньому дитячому віці негативно впливає на психічний розвиток і формування особистості дитини, так як вроджені механізми розвитку здібностей реалізуються тільки у визначних умовах "психологічного оточення".

Науковець відмічає, що діти, які виховуються поза сім'єю, часто розвиваються із затримкою, нерівномірно. Важливе значення мають різні неблагоприємні соціальні фактори у формуванні емоційних та поведінкових порушень у цієї категорії дітей. Це у своїх дослідженнях доводять Н.Є.Буторина, В.Д.Ілюнин, В.І.Брутман, І.В.Дубровіна, А.М.Прихожан, Л.М.Шипицина.

Українські науковці І.В.Пєша, Л.В.Волинець, Н.М.Комаров, І.Б.Іванова розглядають та аналізують існуючу у нашій країні систему утримання та виховання дітей-сиріт, та визначають особливості розвитку цих дітей у закладах інтернатного типу.

Аналіз наукової та методичної літератури, досвід роботи педагогів та вихователів шкіл-інтернатів, дозволяє нам стверджувати, що одним із шляхів попередження можливої соціальної дезадаптації дітей сиріт із розумовою відсталістю в умовах інтернатного закладу є створення розвинутої соціальної і психологічної служби, первинною у якій є соціальна служба школи. У неї можуть входити соціальний педагог, психолог, досвідчені вчителі та вихователі. При плануванні діяльності цієї служби необхідно звернути увагу на такі напрямки роботи:

1. Комплексне вивчення особливостей психофізичного та особистісного розвитку дітей з розумовою відсталістю.
2. Розробка програм, що охоплюють у своєму змісті етичні, соціокультурні, правові та інші норми поведінки, прийняті у суспільстві.
3. Допомога вихователям в організації дозвілля учнів позанавчальним процесом, врахування вікових, індивідуальних психофізичних та інтелектуальних особливостей дітей.
4. Організація суспільно-соціальних зв'язків школи та у внутрішньо шкільному житті.
5. Систематичний аналіз можливих факторів, які можуть знизити результативність соціальної адаптації у різних формах самостійного життя вихованців (здоров'я, негативний вплив родичів, індивідуально-особистісні риси, патологічні прояви тощо).

Серед факторів, що визначають низький рівень соціальної адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у школах-інтернатах можна виділити наступні:

- низький рівень наочно-образного мислення, класифікаційні форми мислення у даної категорії дітей, дисгармонійний розвиток різноманітних психічних функцій. Причиною цього є наслідки психічної депривації, проблеми управління власною поведінкою, об'єктивні і суб'єктивні чинники, що впливали на попередній розвиток дітей.

- недостатній розвиток довільної поведінки у дітей-сиріт, "псевдосамостійність" - пов'язані із регламентованістю закладу, постійними вказівками дорослих, неможливістю приймати самостійні рішення, особливим розвитком правової діяльності.

- особливості професійного самовизначення, обумовленого обмеженістю системи суспільного виховання;

- недосконалої розвитку психосексуальної ідентичності, яка викликана недостатньо реальними уявленнями щодо гендерних взаємостосунків.

У цілому причини, що визначають недостатній рівень соціальної адаптації дітей-сиріт з розумовою відсталістю у школах-інтернатах можна охарактеризувати як наступні:

- великий ризик деприваційних ситуацій і як наслідок виникнення психічної депривації у дітей;
- відсутність належного емоційного контакту із дорослими;
- недостатня робота по формуванню гри;
- збідніле середовище, яке не розширює кругозір дитини;
- відсутність власного простору, приватних речей;
- не належне професійне орієнтування;
- недостатня підготовка психолого-педагогічного персоналу.

Реалізація соціально-педагогічної підтримки залежить від урахування вікових особливостей дитини, її соціального анамнезу, часу перебування в інтернатному закладі. Розвиток мислення, почуття, волі розумово відсталі дитини у інтернатному закладі зумовлено й умовами виховання та навчання.

Аналізуючи чинники, що призводять до порушень адаптації дітей-сиріт з розумовою відсталістю у інтернатних закладах та опираючись на досвід працівників шкіл, аналіз наукових та методичних праць ми розробили програму дій, яку можна враховувати при плануванні діяльності соціальної та психологічної служби у

інтернат них закладах

Це перш за все програми трудової реалізації. У рамках цієї програми приділяється увага на засвоєння дітьми трудових та професійних навичок (враховуючи потенціал розумово відсталого дитини). Програми по формуванню здорового способу життя включають в себе засвоєння валеологічних знань як у процесі навчально-корекційної діяльності, так і у корекційно-виховному процесі. Тут дуже важливим є і формування у фізичній відсталості дітей спортивно-оздоровчих навичок, залучення їх до фізкультури та спорту.

Програми попередження девіантної поведінки повинні враховувати такі особливості дітей з розумовою відсталістю як висока навіюваність, не вміння контролювати свої дії, ускладнену олігофренічну спадковість, відсутність позитивного досвіду з боку сім'ї або навпаки негативний її вплив. Як зазначає О.Є.Лічко, девіантність, що проявляє себе в бродяжництві, дрібних крадіжках, хуліганстві зустрічається у 40% дітей та підлітків, які мають у своєму анамнезі нервово-психічні порушення, психопатії та розумову відсталість.

Основою профілактики девіантності у розумовій відсталості, на думку В.В.Беспалько є перш за все вирішення проблеми їх соціальної адаптації, підготовка до корисної професійної діяльності, а також створення умов для засвоєння норм моралі і права, що дозволяють самостійно здійснювати відповідну, адекватну вимогам сьогодення та психофізичними можливостями цієї категорії дітей соціально-побутову орієнтацію у життєвих ситуаціях.

Таким чином чіткий послідовний соціально-педагогічний супровід дітей на всіх вікових етапах, створення соціальних умов для колекційного навчання, виховання, психолого-педагогічної та соціально-трудової реабілітації дозволить всебічно оптимізувати процес адаптації розумово відсталих дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Беспалько В.В., Нагорна А.М. Адаптація молоді до праці та життя: Монографія. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2005. – 384 с.
2. Дети социального риска и их воспитание. Учебно-методическое пособие./Под науч.ред.Л.М.Шипицыной. СПб.: Издательство «Речь», 2003. – с.144.
3. Дубровина И.В., Лисина М.И. Особенности психического развития детей в семье и вне семьи//Возрастные особенности психического развития детей. М., 1982.
4. Исаев Д.Н. Умственная отсталость у детей и подростков. Руководство. СПб.: Речь, 2003. – 391с.
5. Капська А.Й. та ін.. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання). А.Й.Капська, О.В.Беспалько, Р.ХВайнола; Заг. Ред. І.Звереві та Г.Лактіонової. – К., 2001.- 120 с.
6. Лангмейер И., Машейчек З. Психическая депривация в детском возрасте: Пер. с чеш. – Прага, 1984.

УДК 159.943.75:81'23[-056/173]

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІВОРУКОСТІ В ПЕДАГОГІЦІ ТА ПСИХОЛІНГВІСТИЦІ

Козинець О.В.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

У статті проаналізовано сучасні педагогічні та психолінгвістичні дослідження з проблем лівацтва. Висвітлено теорії виникнення лівацтва, погляди на здібності ліворуких, розкрито негативні наслідки їх перенавчання.

В статье проанализировано современные педагогические и психолингвистические исследования с проблем левшества. Освещены теории происхождения левшества, взгляды на способности леворуких, раскрыты отрицательные стороны переучивания.

The article deals with the modern pedagogical and psycholinguistic studies on left-handedness. It covers the theories of the origins of left-handedness, views on abilities of left-handed people, and reveals the negative consequences of their retraining.

Ключові слова: абсолютна, парціальна, латентна ліворукість та праворукість; лівацтво; амбідекстерія; перенавчання; міжпівкульна асиметрія; провідна рука, нога, око, вухо; побутове та графічне лівацтво.

Ключевые слова: абсолютная, парциальная, латентная леворукость и праворукость;